

**Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України
ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«НАЦІОНАЛЬНИЙ ГІРНИЧИЙ УНІВЕРСИТЕТ»**

**Фінансово-економічний факультет
Кафедра економічного аналізу та фінансів**

МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

з дисципліни

«Бюджетна політика та міжбюджетні відносини»

для студентів освітньо-професійної програми підготовки
магістрів з фінансів та кредиту
галузі знань 0305 «Економіка і підприємництво»
спеціальності

8.03050801 - фінанси і кредит

(за спеціалізованою програмою «Управління державними фінансами»)

**Дніпропетровськ
2012**

Методичне забезпечення практичних занять з дисципліни «Бюджетна політика та міжбюджетні відносини» для студентів освітньо-професійної програми підготовки магістрів галузі знань 0305 «Економіка і підприємництво» спеціальності 8.03050801 - фінанси і кредит (за спеціалізованою програмою «Управління державними фінансами»)/ Упорядн: О.І.Дедіков - Дніпропетровськ: ДВНЗ «Національний гірничий університет», 2012.

Затверджено до методичною комісією з напрямку галузі знань 0305 Економіка та підприємництво (протокол № ___ від 2012) за поданням кафедри економічного аналізу та фінансів (протокол № ___ від 2012).

Подано методичне забезпечення практичних занять з дисципліни «Бюджетна політика та міжбюджетні відносини» для студентів освітньо-кваліфікаційної програми підготовки магістр галузі знань 0305 «Економіка і підприємництво» спеціальності 8.03050801 - фінанси і кредит (за спеціалізованою програмою «Управління державними фінансами»)/

Рекомендовано до видання Навчально-методичним управлінням ВНЗ «НГУ».

Відповідальний за випуск завідувач кафедри економічного аналізу і фінансів д.е.н., проф. О.С.Галушко

ЗМІСТ

	стор.
1. ВСТУП.....	4
2. ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ДИСЦИПЛІНИ.....	5
3. МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ДО ПРОВЕДЕННЯ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ	6
4.ПИТАННЯ ДО ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ	7
5.РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА	10

1. ВСТУП

Міжбюджетні відносини є однією з головних складових бюджетного процесу в Україні, важливим елементом реформування національної економіки, соціально-економічного розвитку регіонів і населених пунктів, формування муніципальних фінансів і бюджетів.

Від їх розвитку в значній мірі залежить налагодження ефективної співпраці центральних і місцевих органів виконавчої влади й органів місцевого самоврядування щодо політики регіонального розвитку та муніципальної соціально-економічної політики. Нині система між-бюджетних взаємовідносин в Україні має перехідний характер. Вона суперечливо поєднує як старі інструменти, що дісталися в спадок від радянських часів, так і нові, що почали використовуватися в роки незалежності України. Поступово формується тенденція переходу до нової моделі міжбюджетних відносин, що базується на правових засадах та об'єктивних соціально-економічних нормативах. Затримка з переходом до такої моделі є фактором наростання суперечностей між центральною і місцевою владами, а також поява фінансової кризи. Нова модель організації міжбюджетних відносин в Україні має бути простою, зрозумілою, базуватися на таких основних інструментах, як власні та передані доходи, трансферти і внески окремих територій до Державного бюджету України, бюджетні позички.

Дисципліна “Міжбюджетні відносини” має на меті дати слухачам теоретичні знання та виробити в них практичні навички опрацювання й обґрунтування конкретних пропозицій, що стосуються актуальних проблем місцевого самоврядування та державного управління, процесу формування державного і муніципального бюджетів.

У зв'язку з цим у програмі дисципліни “Міжбюджетні відносини” для студентів освітньо-кваліфікаційного рівня магістр міститься як теоретичний матеріал, так і специфіка застосування отриманих знань і навичок на практиці.

Всебічне вивчення дисципліни дасть змогу студентам знати:

- сутність системи міжбюджетних відносин, їх роль у бюджетній системі та соціально-економічному розвитку країни;
- нормативно-правове забезпечення організації міжбюджетних відносин в Україні;
- історичний досвід процесу формування міжбюджетних відносин в Україні;

- місце муніципальних бюджетів і фінансів у системі міжбюджетних відносин, бюджетне регулювання та фінансове вирівнювання, що є одними із головних складових міжбюджетних відносин;
 - види міжбюджетних відносин, систему і механізми надання міжбюджетних трансфертів (субсидій, субвенцій, дотацій ви-рівнювання) та їх значення у наповненні муніципальних бюджетів і соціально-економічному розвитку територій;
 - систему регулювання, інструменти та особливості організації української моделі міжбюджетних відносин;
 - адміністративно-територіальну основу та основні напрями реформування міжбюджетних відносин;
 - механізми взаємодії органів державної влади та управління і місцевого самоврядування у контексті організації міжбюджетних відносин, цілі та завдання державної регіональної фінансової політики;
 - форми та методи фінансового вирівнювання;
 - зарубіжний досвід організації міжбюджетних відносин.
- Отже, програма навчальної дисципліни “Міжбюджетні відносини” спрямована на те, щоб дати слухачам знання теоретичних основ дисципліни та застосування здобутих знань, умінь і навичок на практиці.

2. ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ДИСЦИПЛІНИ

- Тема 1. Сутність та складові бюджетної політики та міжбюджетних відносин
- Тема 2. Бюджетна політика як складова фінансової політики держави
- Тема 3. Бюджетний механізм та його складові
- Тема 4. Бюджетна стратегія і тактика
- Тема 5. Регулювання міжбюджетних відносин
- Тема 6. Міжбюджетні відносини і система бюджетного вирівнювання
- Тема 7. Планування та порядок фінансування міжбюджетних трансфертів
- Тема 8. Міжбюджетні відносини у системі бюджетного прогнозування
- Тема 9. Ефективність міжбюджетних відносин як наслідок бюджетної політики
- Тема 10. Бюджетна політика: досвід зарубіжних країн

3. МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ДО ПРОВЕДЕННЯ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Практичне заняття 1. Сутність та складові бюджетної політики та міжбюджетних відносин

1. Сутність міжбюджетних відносин.
2. Види міжбюджетних відносин в Україні.
3. Бюджетні трансферти в системі міжбюджетних відносин України.
4. Інструменти організації міжбюджетних відносин.

Практичне заняття 2. Бюджетна політика як складова фінансової політики держави

1. Сутність бюджетної політики
2. Складові бюджетної політики держави

Практичне заняття 3. Бюджетний механізм та його складові

1. Сутність бюджетного механізму держави.
2. Складові бюджетного механізму.

Практичне заняття 4. Бюджетна стратегія і тактика

1. Поняття бюджетної стратегії.
2. Поняття бюджетної тактики та її види.

Практичне заняття 5. Регулювання міжбюджетних відносин

1. Міжбюджетні відносини в Україні.
2. Регулювання міжбюджетних відносин.
3. Інструменти у системі міжбюджетних відносин.

Практичне заняття 6. Міжбюджетні відносини і система бюджетного вирівнювання

1. Сутність моделі міжбюджетних відносин.
2. Інструменти міжбюджетних відносин
3. Система бюджетного вирівнювання.

Практичне заняття 7. Планування та порядок фінансування міжбюджетних трансфертів

1. Механізми надання міжбюджетних трансфертів.
2. Види міжбюджетних трансфертів.
3. Планування і порядок фінансування міжбюджетних трансфертів.
4. Дотації вирівнювання.

Практичне заняття 8. Міжбюджетні відносини у системі бюджетного прогнозування

1. Фінансове вирівнювання бюджетної забезпеченості органів місцевого самоврядування.
2. Визначення рівня податкоспроможності території.

3. Види бюджетного прогнозування.

Практичне заняття 9. Ефективність міжбюджетних відносин як наслідок бюджетної політики

1. Міжбюджетні відносини у системі бюджетної політики.
2. Визначення ефективності міжбюджетних відносин.

Практичне заняття 10. Бюджетна політика: досвід зарубіжних країн

1. Бюджетна політика України у системі трансформаційних зрушень.
2. Фінансове вирівнювання у країнах ЄС.
3. Фінансове вирівнювання у країнах Північної Америки.

4. ПИТАННЯ ДО ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ

1. Розкрийте сутність міжбюджетних відносин.
2. Назвіть головні завдання міжбюджетних відносин.
3. Назвіть головні інструменти організації міжбюджетних відносин в Україні.
4. Виділіть механізми розмежування видатків і доходів муніципальних бюджетів відповідно до розподілу повноважень між органами державної влади та місцевим самоврядуванням.
5. Розкрийте сутність нормативно-правового забезпечення міжбюджетних відносин в Україні.
6. Назвіть основні законодавчі акти, що регулюють міжбюджетні відносини, прийняті в роки незалежності.
7. Які локальні нормативно-правові акти регулюють міжбюджетні відносини в Україні?
8. Яким чином законодавство про місцеве самоврядування регулює міжбюджетні відносини?
9. Покажіть витоки формування міжбюджетних відносин в Україні.
10. Які інструменти організації міжбюджетних відносин ви знаєте?
11. Розкрийте сутність міжбюджетних взаєморозрахунків.
12. У чому полягає мета регулювання міжбюджетних відносин?
13. Проаналізуйте метод відсоткових відрахувань від загальнодержавних податків і доходів.
14. Покажіть взаємозв'язок міжбюджетних відносин і бюджетного регулювання.
15. Яким чином можна збалансувати бюджети одного рівня в межах бюджетної системи?

16. Висвітліть особливості застосування міжбюджетних трансфертів з метою бюджетного регулювання.
17. Покажіть основні показники регулювання міжбюджетних відносин.
18. Яким чином можна здійснити вирівнювання бюджетної забезпеченості органів місцевого самоврядування?
19. Розкрийте механізми визначення рівня платоспроможності території.
20. Яким чином здійснюється розрахунок індексів відносної платоспроможності адміністративно-територіальних утворень?
21. Охарактеризуйте практику використання індексу відносної податкоспроможності у вирівнюванні фінансового забезпечення регіонів.
22. Розкрийте сутність міжурядових фінансових відносин.
23. Яка модель міжбюджетних відносин є поширеною в Україні?
24. Назвіть основні складові української моделі міжурядових фінансових відносин.
25. У чому полягає сутність концепції бюджетної децентралізації?
26. Розкрийте сутність міжбюджетних взаємовідносин.
27. Дайте перелік власних і закріплених доходів муніципальних бюджетів.
28. Покажіть зв'язок власних і закріплених доходів муніципальних бюджетів у практиці міжбюджетних відносин.
29. У чому полягають головні проблеми вдосконалення міжбюджетних відносин в Україні?
30. Що таке міжбюджетні трансферти?
31. Які ви знаєте основні види міжбюджетних трансфертів?
32. Назвіть основні види субвенцій з державного бюджету до муніципального.
33. В яких випадках кошти, надані у вигляді субвенцій муніципальним бюджетам, повертаються до державного бюджету?
34. Розкрийте сутність адміністративно-територіальної основи міжбюджетних відносин.
35. Проаналізуйте механізми реалізації державної регіональної політики у контексті формування міжбюджетних відносин.
36. З яких одиниць складається адміністративно-територіальний устрій України?
37. Дайте порівняльну характеристику повноваженням місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування у сфері міжбюджетних відносин.
38. У чому полягають проблеми наповнення муніципальних бюджетів?
39. Яку роль відіграють муніципальні бюджети в реформуванні міжбюджетних відносин?

40. Яким чином світова фінансова криза може вплинути на міжбюджетні відносини в Україні?
41. У чому полягає сутність Концепції реформування міжбюджетних відносин?
42. Яким чином державна регіональна фінансова політика пов'язана з міжбюджетними відносинами?
43. Вкажіть основні завдання державної регіональної фінансової політики.
44. Виділіть основні напрями державної регіональної фінансової політики.
45. Яким чином здійснюється організація фінансів на територіях із спеціальним економічним статусом за допомогою міжбюджетних відносин?
46. Яким чином здійснюється фінансове вирівнювання в Україні?
47. Що таке горизонтальне фінансове вирівнювання?
48. У чому полягають особливості вертикального фінансового вирівнювання?
49. Які ви знаєте основні методи фінансового вирівнювання?
50. У чому полягають основи організації міжбюджетних відносин у зарубіжних країнах?
51. Охарактеризуйте модель міжбюджетних відносин у США.
52. У чому полягають головні особливості шведської моделі міжбюджетних відносин?
53. Яку частку в доходах місцевих органів влади європейських країн становлять міжбюджетні трансферти?
54. Охарактеризуйте механізми фінансового вирівнювання у зарубіжних країнах.
55. Проаналізуйте європейський досвід державної регіональної фінансової політики із залученням бюджетних коштів.
56. Охарактеризуйте російський досвід фінансового вирівнювання у сфері міжбюджетних відносин.
57. Чим відрізняється японський досвід фінансового вирівнювання від європейського у системі міжбюджетних відносин?

5. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Азаров М. Я., Геєць В. М., Ярошенко Ф. О. Бюджетна політика у контексті стратегії соціально-економічного розвитку України: У 6 т. — К., 2004. — Т. 5. — 400 с.
2. Алексєєв І. В., Ярошевич Н. Б., Кондрат І. Ю. Бюджетна система. — Л.: Вид-во Нац. ун-ту “Львів. політехніка”, 2004. — 161 с.
3. Баранова В. В., Глущенко В. В. Сучасні питання проблематики розвитку міжбюджетних відносин в Україні. — Х.: Константа, 2006. — 115 с.
4. Булгакова С. О. Бюджетна система України. — К.: КНТЕУ, 2003. — 287 с.
5. Булгакова С. О. Формування і функціонування бюджетної системи України. — К.: КНИГА, 2003. — 343 с.
6. Бюджетний кодекс України: За станом на 24 липня 2006 р. — К. Парламентське вид-во, 2006. — 96 с.
7. Закон України "Про державну контрольно-ревізійну службу в Україні" // Закони України: В 11 т. / Верховна Рада України; Ін-т законодавства. — К., 1996. — Т. 5.
8. Бюджетна політика у контексті стратегії соціально-економічного розвитку України: У 6 т. / Редкол.: М.Я. Азаров (голова) та ін. — К.: НДФІ, 2004.
9. Бюджетна система: Навч.-метод, посіб. для самост. вивч. дисц. / В.М. Опарін та ін. — К.: КНЕУ, 2002.
10. Василик О.Д., Павлюк К.В. Бюджетна система України: Підручник. — К.: ЦУЛ, 2004.
11. Василик О.Д., Павлюк К.В. Державні фінанси України: Підручник. — К.: НІОС, 2002.
12. Дерев'янка І. М., Самчук М. М., Баранцев П. П. Бюджетна система України. — К., 2002. — 160 с.
13. Чугунов І. Я. Теоретичні основи системи бюджетного регулювання. — К.: НДФІ, 2005. — 260 с.
14. Луніна І. Н. Державні фінанси та реформування міжбюджетних відносин. — К.: Наук. думка, 2006. — 432 с.

Упорядник

Дедіков Олексій Іванович

Методичне забезпечення практичних занять з дисципліни «Бюджетна політика
та міжбюджетні відносини»

для студентів освітньо-професійної програми підготовки магістрів

галузі знань 0305 «Економіка і підприємництво»

спеціальності 8.03050801 - фінанси і кредит

(за спеціалізованою програмою «Управління державними фінансами»)